

KREATIVITÁS A ZENEPEDAGÓGIA SZOLGÁLATÁBAN

A zenei hangok kreatív felhasználásával kialakított nonverbális kommunikáció elengedhetetlen alapeleme a zenetanításnak. Kiváltképpen akkor, ha érzetek és érzékletek megformálásának fogjuk fel feladatunkat.

Kreativitás, a latin creare szóból származik, melynek jelentése: teremteni, alkotni! Egy olyan dinamikus processzus, mely önmagát kibontakoztatja, és benne rejlik egyszerre az eredete és célja.

Jelensége ráirányítja a figyelmet a konstruktívizmusra, mint helyzetet alakító cselekvési készenlétre.

A motivációban maga a tevékenység, az aktivitási folyamat a megerősítés.

Feltétele egy biztonságos légkör, melyben a növendék mer, úgymond „érthetetlen”, kérdésekkel teli lenni, mert bízik abban hogy egyediségét elfogadják. Valamint a kíváncsiság és nyitottság. Keltsük fel a feladat adta izgalmat.

A kreatív válsz akkor lesz „jó”, ha új-jelentős, a problémára adekvát és bővíti a tapasztalatokat és a tudást.

Fontos, hogy a motivációt ne a kellemetlen célok elkerüléseként, hanem a kívánatos célok megközelítéseként értékeljük a tanulók.

A pedagógus kiművelt improvizációs képességével saját, azaz személyes nyelvén tudja megszólítani a növendékét. Hiszen minden diák egyszeri és megismételhetetlen individuuum, tehát a hozzájuk vezető út is individuális, azaz személyes.

A közösen végzett zenei történések, feszültségmentesebb légkört kialakítva pozitív irányba tereli a verbális kommunikációt is.

Ahogy a gyermek alkot, azaz kreál, úgy játszva tanul.

Fejlődéslélektanban ismert az a tapasztalat, hogy ha a gyermek játszik, akkor gyarapodik, változik is.

Gyarapodáson azt a folyamatot értem, melyen minden ember szakadatlanul átmegy életeseményei során azért, hogy megtalálja az egyensúlyt önmaga és a világ, a szubjektum és objektum között.

Mivel teória és praxis szorosan összetartozik, oszcillálva követik egymást, úgy gondolom egyaránt fontos, hogy a zeneórán a verbális és gyakorlati kapcsolatunk a diákkal, arányban, folyamatos váltakozásban legyen.

Ne felejtjük el, hogy az ember nem „csupán” homo sapiens, hanem homo ludens is, azaz játsszó ember, így elengedhetetlenül nagy szerepe van a játékoságnak egy kreatív zenei órán. Ez a képesség ősi, archaikus része minden személyiségnek ugyanúgy, mint pl. a mozgás is. Mindez segíti a tanár diák közti kötődést, mely előhívja a biztonságérzetet a diákban, tanárban egyaránt. Kreativitás kell ahhoz, hogy ne csak megtervezzünk egy feladatsort, hanem hogy értékelni is tudjuk. Az önkontroll képességének fejlesztése pedig feladata mindennemű órának.

Ha az intelligencia egy adottság a problémák egyetlen úton való megoldására, amit konvergens gondolkozásnak hívunk, akkor a kreativitás az a képesség, amellyel egy problémát sokoldalúan, váratlan ötletekkel oldunk meg. Ez pedig a divergens gondolkodás.

Az intelligencia a tanultak alkalmazását teszi lehetővé különböző helyzetekben.

A kreativitás nem elégszik meg a tudás alkalmazásával. A kreativitás aktualizálás, a potenciális lehetőségek helyzetnek megfelelő megvalósítása.

Egy kreatív *személyiség* aspektusai:

– először is a *szenzibilitás*: érzékenység, fogékonyság, melyen a tanár hallókéességének, érzelmi skálájának széles spektrumát (külső és belső ingerekre adott reakcióképességét) értjük.

– *flexibilitás*: a gondolkodás hajlékonysága, vagyis az a képesség, hogy több, különböző megoldás érdekében szempontot váltsunk (asszociációink ne csupán egy irányba tartsanak).

– *originalitás*: ha ezt a jelzőt a kreativitás fogalmának zeneterápiás határain belül akarjuk megvizsgálni, akkor a személyiséget értjük ez alatt. Egy emberi lényt, aki hajlandó saját egyéniségével eredetiségének hangot adni.

– *spontaneitás*: a kommunikációk (verbális, non verbális) folyamatában létrejövő reakcióképesség- a fenti aspektusok figyelembevételével.

– *elaboráció*: mely alatt azt a mechanizmust értjük, hogy a feszültség feldolgozása egy művészeti alkotás létrehozásában, folyamatában történik.

A kreativitás *szintjei*: (Irving Taylor szerint)

– *expresszív szint*: spontaneitás, szabadság. Amikor, a gyermeket nem gátolja, hogy nem veszik komolyan alkotását vagy bírálják.

– *produktív szint*: a technikai képzettség szintje, itt a realitással méri össze a produktumát a gyermek.

– *felfedezői szint*: a saját készségeivel operál a gyermek, új, eddig nem ismert kapcsolatokat hoz létre. Régebbi dolgokat értékel új szempontok alapján.

– *újító (innovative) szint*: egy kérdéskör alapelveinek, összefüggéseinek megértése, vizsgálata. Ezen az úton lehetséges eljutni a változásokhoz, mely újítást eredményez.

– *Legmagasabb, vagy emergetive szint*: konzekvenciák átstrukturálódásáról van szó. A tapasztalatgyűjtés, szintetizálás képességei meghaladják az átlagot, az eddig elhangzott szintek értelmi és érzelmi lehetőségeit. Ezt hívjuk zsenialitásnak. Pl.: Bach, Mozart...

Brewsster Ghiselin szintjei:

Minden kreatív produktum szellemi értéknövekedés, miáltal szélesedik az esztétikai és intellektuális élettér. Minél gazdagabb a szellemi erők strukturálódása, annál emelkedettebb szintű a kreatív tevékenység.

Így *Ghiselin* két szintet különít el, az *elsődlegest és másodlagost*.

Az elsődleges egyfajta új belátás, a másodlagos pedig a korábban felismertek bővítése.

A kreatív magatartás *feltételeit* Carl Rogers a külvilággal szembeni nyitottságban, a szubjektív értékmércében, valamint abban látja, hogy az egyén rendelkezik azon képességgel, melyben gondolatokkal, folyamatokkal és elemekkel játszik.

A nyitottságot a védekezés ellentétében látja. A lehető legtöbb információt anélkül gyűjtjük össze, hogy előre megszabott korlátokat állítanánk.

A belső értékmérő, mintegy fundamentum áll, belülről indul ki a megítélés, de nem lehet figyelmen kívül hagyni a külvilág kritikáját sem. Az önmegvalósításhoz szükséges felállítani saját értékszinteket. Mindehhez két feltétel szükséges, a biztonság és szabadság.

Az előadásomban demonstrátorommal *Kurtág György: Gyengéd ökölvívó* című darabjának játékos gyakorlását mutattuk be. A darab címe is kifejezi, hogy az emberben feszülő ellentéteket milyen híven kifejezi egy alkotás.

A hagyományos kottairástól és zongoratechnikai elemektől mentes darab ragyogó táptalaja a kreativitás fejlesztésének.

A gyakorlás formái:

- ritmikai elemek kopogása, tapsolása zongorafedélen, combon, tenyérral.
- hangerő (dinamikai) jelzések szóban való kifejezése (suttogástól-kiáltásig), mozgással kísérve (guggolástól-felnyújtózásig). Ugyanez, a billentyűzetet bejárva (kontra oktávttól a négyvonalasig), tenyérral megszólaltatva a hangokat.
- kar megfelelő használatának beállítása állva, majd széken ülve befelé vitt, váltott „hullámmzó” mozgással.

A következő eredményeket nyugtázhattuk a gyakorlat folyamán:

A ritmikai elemek precíz begyakorlásával az ütem súlyok megfelelő helyre kerültek és megcsillant a darab karaktere.

A dinamikai jelzések különféle helyzetben, más és más érzéklettel való gyakorlásának eredményeképpen a sokszínű, figyelemfelkeltő hangzás teljesebb akusztikai élményt nyújtott.

A kar és csukló lazító gyakorlatai oldották a felsőtest merev tartását és szabad teret engedtek a mozgásnak, a karsúly adagolásának.

A lazító, sokoldalú gyakorlatokkal oldottabb lett test és lélek egyaránt. Megszületett a biztonságérzet a humorral és az eredmény sikerének meg tapasztalásával. Verbalizálhatóvá váltak a következő tartalmak: az önbecsülés növekedése és a kreatív önkifejezés.

Zeneterápia és pedagógia kapcsolatáról:

Nagyon nehéz feladat elé áll az a szakember, aki a fentebb említetteket élesen el akarja különíteni, hiszen mindkettő zenei közegben, zenei eszközökkel, aspektusokkal végzett kreatív alkotó folyamat.

A legszembeütőbb különbség a tudományok közti besorolásban található. Míg a zeneterápia a leíró, descriptív ágak közé sorolandó, addig a pedagógiát a normaképző tudományágak közt találjuk.

A cél-keret-feltételrendszer súlyozásában állítható fel a határ.

Míg a nevelés-oktatás lényege a kötelező részvétel, megszabottan hosszú a folyamat és ismeretek nyújtása -számonkérése a cél, valamint nagy részű a motiváció egy anyag rész elsajátítására.

Addig a terápiában önkéntes a részvétel, nem teljesítménycentrikus, nem kritizál, illetve a folyamat egyénre szabottan változó. A motiváció más színezetet kap, egész személyiséget átfogó és a cél elsődlegesen a *gyógyulás*, de legalább is az önkifejezés, énkép fejlesztése nem pedig egy ismeretanyag tökéletes elsajátítása.

NB! Egy zenedarab tanulásán keresztül is fejlődik a kreatív önkifejezés és önismeretre ad alkalmat.